కథ 2001

15

పాటలబండి

సన్నపురెడ్డి వెంకటరామిరెడ్డి

పాట. పరవళ్లు తొక్కుతోంది. సొద్దనాట్ల పచ్చదనం పైన పక్షిలా గిరికీలు కొడుతోంది. గెనిమ మీద వరుసగా కూచుని వున్న కూలీల నడుమ ఓ గొంతులోంచి అలవోకగా బైటబడి పరిసరాల్ని పరవశింపజేస్తోంది.

అటుఇటు మరో రెండు గొంతులు వంత పలుకుతున్నాయి.

వాళ్లకు ఎదురుగా సగం మునంలోనే ఆగిపోయి ఉంది నాటు. కూలీలు మునంలోంచి గట్టెక్కినా పాట మాత్రం ఆగలేదు.

విద్యుత్ సరఫరా నిలిచి దాదాపు అరగంట కావొస్తోంది. మోటారు పంపు మూగవోవటంతో కయ్యల్లో నీళ్లు పూర్తిగా ఇంకిపోయాయి. కాలువ కూడా బురదగట్టి వుంది.

పారే నీళ్లు వెంబడి నాటు సాగుతూ వుండాలి.

నీళ్లు పారకం లేక నాటు ఆగింది.

కూలీలు ఖాళీగా కూచునివున్నారు గాని వాళ్ల నోరు మాత్రం పనిచేస్తూనే వుంది.

మోటారు వద్దనించి వాళ్లకడకు వస్తోన్న జయమ్మ అసహనంతో రగిలిపోతూ వుంది.

మోటారుకూ నాటుకూ మధ్య చాలాసేపట్నించి ఆసుపోసినట్లు తిరుగుతూనే వుంది ఆమె.

కూలీల తోటి కుదురుగా కూచోలేకపోతోంది.

గొంతు కలపలేకపోతోంది.

పాటల మాధుర్యాన్ని సైతం ఆస్వాదించలేకపోతోంది.

తేపతేపకు మోటారుకేసి చూస్తోంది.

మోటారు పక్కన బల్బును నిశితంగా పరిశీలిస్తోంది. గుంతకాడ నక్కలా అక్కడే కాచుక్కూచుని వున్న మొగున్ని చూపుల్తో తడువుతోంది.

కరంటు మీది తన అసహనాన్ని అప్పుడప్పుడూ తిట్లల్లోకి మారుస్తోంది.

సబ్‌స్టేషన్‌లోని ఉద్యోగుల్ని దుమ్మెత్తి పోస్తోంది.

వదిలేది ఒక్కపూట కరంటే అయినా యిట్లా ఇబ్బందులు పెడుతూ కూడా ఏటికేటికి చార్జీల్ని ఇబ్బడి ముబ్బడిగా పెంచే ప్రభుత్వాన్ని శపిస్తోంది.

సందకాడో, సగంబొద్దున్నో కరంటు ఉన్నపుడు చేనంతా మూరెడు లోతున నీళ్లు నిలిపి తర్వాత నాటు కోడానికి యిది వరినాటు గాదు. అచ్చుగట్టె కయ్యల్ని నీళ్లు తడుపుతూ పోతోంటే వెనకే నాట్లు పడుతుండాలి. రవ్వంత ఆలస్యమైనా నీరింకి కాళ్లకు లాడాలు లాడాలుగా బురద అంటుకొస్తుంది.

పొద్దు పడమటికి వాలి వుంది.

ఆకాశంలో అక్కడొకటి, యిక్కడొకటి మేఘాలు నిశ్చలంగా వున్నాయి. నిన్నా మొన్నయితే గూళ్లు గూళ్లుగా లేచి ఏవేవో ఆశలు రేపాయి.

సంక్రాంతి ముందు ఈ ఉత్తుత్తి మేఘాల ఆర్భాటం మామూలే.

గట్టు మీది కూలీల నోళ్లల్లోంచి పాటలు ఆగలేదు. నాటు ఆగిపోయిందనే బాధ వాళ్ల ఎవరి మొహాల్లోనూ కన్పించలేదు జయమ్మకు.

'ఊరక కూకున్నే కూలొస్పది. వాళ్లకేం నొప్పి? పైటేల తిన్నె సంగటి అరక్క పాటల మీద బన్నెరు,' అనుకొంది.

'కూలోల్ల కంటే సరే! మొగునికెన్నా వుండాల గదా బాధ.'

మోటారు దగ్గర గొంతుక్కూచుని వున్న మొగున్ని చూస్తోంటే రవరవ మండుతోంది ఆమెకు.

కరంటు రాలేదనే ఆరాటంగానీ, ఆవేదనగానీ అతని మొహంలో రవ్వంతయినా కన్పించలేదు.

పైపెచ్చు కూలీల పాటకు గొంతు కలుపుతున్నాడు.

"మా మొగాల్లో ఏముంది? అట్టమల్లి బల్బు దిక్కు సూస్చాండు," ఎక్కస పట్టలేక కేకేసింది మొగుని కేసి.

ఒక్క క్షణం కొతుకుబడి తిరిగి కొనసాగింది పాట.

కరంటు రాదని తీర్మానించుకొన్న రైతులు కొందరు నిరాశగా ఇంటిదారి బట్టారు.

అక్కడక్కడా నాటు వున్న చేలల్లో మాత్రం చెట్ల కింద, ఆ గెట్ల మీదా తిష్టవేసి వున్నారు కూలీలు.

తమ పరిస్థితి చాలా దయనీయంగా అన్పించింది జయమ్మకు. అంతులేని ఆవేదనగా వుంది.

అసహనంతో తల పట్టుకొంటోంది.

తేపతేపకూ కరంటు కట్‌గావటం, నాటు కుంటుబడటం, ఆశకొద్దీ పెరికి పెట్టుకొన్న నారు రేపటికి తలలు వేలాడేయటం, చేను కొంత బీడుబడటం, పండింది నాటుకు కోతకూళ్లకు కూడా చాలకపోవటం- దృశ్యాలు దృశ్యాలుగా కళ్ల ముందు కదలాడుతున్నాయి.

కరంటు ఓ సమస్య అయితే పాట మరో సమస్య అయి కూచుంది ఆమెకు.

పాట కంటే కూడా- సందర్భోచితం కాని వాళ్ల పకపకల యికయికల సంతోషం ఆమెను నిలువెల్లా కాలుస్తూ వుంది.

బల్బు వెలిగినట్లుగా అనిపించి ఉలిక్కిపడి నిశితంగా చూసింది.

ఎండ తీక్షణతకు తళతళమంటోందో, బల్బులోకి కరంటే వచ్చిందో పోల్చుకోలేని పరిస్థితి.

ఇంటాయన మాత్రం స్టార్టర్ వద్దే గొంతుక్కూచుని లల్లాయి పదాల మీదున్నాడు.

ఆదుర్దా ఎక్కువైంది ఆమెకు.

అటుఇటు మోటార్లకేసి నిక్కినిక్కి చూసింది.

అక్కడి మనుషుల కదలికల్లోని హుషారుదనం గమనించగానే, పరిస్థితి అర్థమై తటాలున మొగునికేసి తల తిప్పుబోతూనే కేకేసింది.

అతను కదలి స్టార్టర్ స్విచ్ నొక్కేసరికి కూలీల్ని కదలించింది.

కరంటు ఆగమనాన్ని గురించి అక్కడ పాట మొదలైంది.

గుడ్డలు విదిల్చుకొంటూ, ఒళ్లు కదల్చుకొంటూ మునాల్లోకి దిగేసరికి నీళ్లు కూడా కయ్యల్లోకి సాగాయి.

"వంగండి... వంగండి..." వాళ్లమీద అసహన పడింది.

చుట్టుపట్ల మోటార్లన్నీ యింకా స్టార్ట్ చేయక పోవటం వల్ల కరంటు దండిగా అంది పంపులోంచి నీళ్లు ఉరవడిగా దూకుతున్నాయి.

కయ్య పారేసరికి నాటు వెనకబడింది.

కూలీల్ని తొందరచేయటం మొదలెట్టింది జయమ్మ. నీళ్లతోటి హుషారుగా చేతులు కదల్చలేని వాళ్ల పనిపట్ల అసహనపడుతోంది. వాళ్ల పాట మీద మండిపడుతోంది.

ఈలోపు వూర్లోంచి వచ్చిన రైతులు ఎవరి మోటార్లను వాళ్లు స్టార్ట్ చేసేసరికి ట్రాన్స్‌ఫార్మర్‌లో ఓల్టేజి బాగా తగ్గింది. మోటారు వేగం మందగించింది. కాలువలో నీళ్లు కూడా పలుచబడ్డాయి.

కయ్యకు ఇద్దరి వంతున పదిమంది కూలీలు పెంటినారు నాటుతున్నారు. మరో ఇద్దరు కేవలం గెట్ల వెంట పోతునారు దిగజెక్కుతున్నారు.

రెండురకాల నారూ కలవకుండా జాగ్రత్తలు తీసికొంటూ కూలీల్ని అజమాయిషీ చేస్తోంది జయమ్మ.

మడవకు బొక్కలుబడి పారిన కయ్యే మళ్లీ తడుస్తోంటే ఆదరాబాదరా వెళ్లి మట్టి అడ్డమేసి మొగునికేసి చూసింది.

మడవ కట్టేందుకక్కూడా వొల్లొంగని అతని సోమరితనం కేసి అసహనంగా చూసింది. పార పట్టుకొని నిల్చున్నాడుగాని పని మీద మనస్సు పెట్టలేదు.

అతని నిర్లక్ష్యం మీద కోపం ముంచుకొచ్చింది.

పొలం పనుల్లో వేలు పెట్టనీకుండా చదివించి ఎందుకూ పనికిరానివాన్నిగా చేసిన అత్తమామల మీద కోపమొచ్చింది.

బియ్యాడి చేసినాడు కాబట్టి ఖచ్చితంగా ఉపాధ్యాయుడవుతాడనే ఆశతో తన్నతనికిచ్చి పెళ్లి చేసిన తల్లిదండ్రుల మీద కోపం రేగింది.

భూములన్నిట్నీ కోరుకో గుత్తకో ఇద్దమంటాడు. ఉద్యోగమొచ్చేంతవరకూ కూచుని తిందామంటాడు. లేదా వ్యాపారం పెట్టుకొందామంటాడు.

స్వంతంగా సేద్యం చేద్దామంటే సీమకరువు గురించీ, పైరు చీడపీడల గురించీ మాట్లాడ్తాడు.

తను కూడా కాడెద్దులు పెట్టి సేద్యం చేసేందుకు వ్యతిరేకమే. కూళ్లు పెట్టి చేయించుకోవాలనే.

మడవకు కూడా అతన్ని పిల్చేదికాదు.

'గంటసేపు కూడా రాని యీ కరంటు కోసం యాభై రూపాయల కూలి ఎందుకు వృధా చేయాలా?' అనే. తన పుట్టింట కూడా ఎద్దుల సేద్యం ఎప్పుడో ఎత్తేశారు.

తన అన్నలయితే ఇస్త్రీ మడతలు నలగకుండా గెట్టు మీద కూచుని పైర్లు పెట్టుకొంటున్నారు. సుఖం గానే బతుకుతున్నారు.

తనకా మెలకువలు తెలుసు. సమర్థవంతంగా అజమాయిషీ చేసి కూలీల చేత ఎట్లా పన్జేయించు కోవాలో తనకు బాగా అనుభవమే.

ఆలోచనల్లోంచి తేరుకొని చివరి మునంలోగెట్టు వెంబడి పోతునారు నాటటం మరిచిన రిబకమ్మను కేకేసింది.

నాటు మంచి ఊపు మీదుంది.

నాటులాగే పాట పరిసరాలన్నిటినీ పచ్చగా మారు స్తోంది.

పాటలాగే నాటు నేలను పరవశింపజేస్తోంది.

పలుచన అయిన మునాన్ని హెచ్చరిస్తోంది జయమ్మ.

అలవాటులో పొరబాటుగా వరినాటుకులా కైపు పెట్టి నాటిన వాళ్ల తప్పును ఎత్తి చూపుతోంది.

తన సూచనల్ని పాటలో కలిపి నిర్లక్ష్యంగా కదిలే కూలీలపైన మండిపడుతోంది.

వక్కాకు లేదాయె నోటికీ...
బో... బిక్కట్టాయెనమ్మ నేటికీ-
వక్కాకు లేదాయె నోటికీ...

దీవనమ్మ గొంతు విప్పింది.

జయమ్మకు భుజాలు తడువుకొన్నట్లయింది.

అప్పటికే చాలాసార్లు వక్కాకు అడిగారు వాళ్లు.

వాళ్లని కూలికి పిల్చినపుడే తాను వక్కాకు మూట గట్టుకు రావాల్సింది. మర్చిపోయింది. మధ్యలో ఇంటి కెళ్లేందుకు తీరిక దొరకలేదు.

ఊర్లో వాళ్లయితే ఇంతగా దేబిరించేవాళ్లు కాదు. పైట చెరగు ముడిలోనో, బొడ్లోని అడపంలోనో ఎవరి వక్కాకు వాళ్లు తెచ్చుకొనేవాళ్లు.

ఇండ్లల్లో వాళ్లే- తిండికీ వక్కాకుకూ యింతగా కొట్టుకులాడిపోతుంటారు.

పాట హుషారుగా సాగుతోంది.

అప్పుడప్పుడూ జయమ్మకేసి ఓరగంట చూస్తు న్నారు కొంతమంది కూలీలు.

వాళ్ల చూపులు ఆమె ఒంటిమీద తేళ్లు, జర్లయి పాకుతున్నాయి.

రెండు చరణాలు పూర్తయ్యాయి.

చివరి చరణానికి వచ్చేసరికి జయమ్మకు అసహనం పెరిగింది.

తమలపాకిమ్మంటె తొలిశాకు యిస్తారు
వక్క పేడిమ్మంటె గొర్రె పెంటికిస్తారు
సున్నమడిగితె గోడజూపి నవ్వేస్తారు
పొగకాడ మొగమైన సూసినోల్లే లేరు
ఎంత మొర్రైటెందమ్మ యీ పాడు కొంపా !
ఎట్ట బతికేనమ్మ వక్కాకులేకా!

పాట పరాకాష్ఠకు చేరింది.

ఆకుపాదం కంటే ముందు వక్కపాదం రావాలనీ, పాటలో అన్వయం తప్పిందనీ విశ్రాంతమ్మ తకరారు పెట్టింది.

జీవనమ్మ వొప్పుకోలేదు.

"వక్కాకే తేనెప్పుడు ఏమాట ముందంటే ఏముందిలే తల్లే!" రిబకమ్మ నిట్టూరుస్తూ సర్ది చెప్పింది.

వాళ్ల పాట, మాట వింటోంటే- చిగురింత వెన్నుల్ని ఒంటికి కరిపించి లాగినంత అసహ్యపు జల దరింపు కలుగుతోంది జయమ్మకు.

తన్ను దృష్టిలో పెట్టుకొనే పాడారు. సందేహం లేదు.

తనను అపహాస్యం చేస్తున్నారు. వాళ్ల తెలివి మీరినతనానికి ఒళ్లు మండిపోతూ వుంది.

మునంలో వెనుకబడిన కమలమ్మ మీద తన అక్కసంతా వెళ్లగక్కింది.

నాటు కొంచెం పలుచనజేసిన మేరి పైకి 'గయ్' మని లేచింది.

వాళ్ల మాటలు, పాటలు, యికయికలు, పక పకలు, చిన్నచిన్న గొడవల్తోనే పొద్దుబోతోందనీ, పని జరగటంలేదనీ గొణగసాగింది.

నాటుకంటే వాళ్లకు పాటలే ముఖ్యమయ్యా యని కసురుకొంది.

పాటవల్ల చేతులు సరిగ్గా ఆడించడం లేదనీ, మునాలు వెనకబబడుతున్నాయనీ, నాటు సరిగ్గా అతక డంలేదనీ, యిట్లయితే పండిన పంటంతా నాటుకూళ్లకే సరిపోతుందనీ సన్నగా రాగాలు నూరసాగింది.

ఈ దెబ్బతో పాట కొంత కొతుకుబడింది.

మడవగడుతూ వున్న మగాడు కాస్తా తలెత్తి భార్య కేసి వింతగా చూశాడు.

కొత్తదాన్నిలా చూశాడు.

ఎందుకట్లా ఆమె ఆరాటపడుతోందో అతనికి అర్థం కాలేదు.

నాటు అయిపోదేమోనని తను పడే ఆందోళనని కూలీలు గ్రహించలేదని కాబోలు- వాళ్ల మీద కసి పెంచుకున్నట్లుంది.

తన బాధలో కొంతైనా వాళ్లు పాలు పంచుకొని అనుభవించనందుకు అసహనపడుతోన్నట్లుంది.

ఆమె అట్లా వూహించటమే పొరబాటు.

తన పుట్టినింటి వాళ్లకులాగా యిది కాలువనీటి వ్యవసాయం కాదుగదా!

వర్షాన్ని, బోరుబావుల్ని నమ్ముకొన్న సేద్యానికి అంతులేని ఓపిక వుండాలి. చేలోకి దిగి మట్టి పూసుకొని చేసేవాళ్లకు మాత్రమే ఆ ఓపిక వస్తుంది.

తమట్లా చేయలేమనేగా కోరుకో గుత్తకో యిద్దామన్నది.

వర్షమూ, కరంటూ రెండూ సమయానికి రాకపోవటం యిక్కడ అతి సహజం. దాన్ని అర్థం చేసికోనోల్లు వ్యవసాయం ఎట్లా చేస్తారు?

అతని ఆలోచనలు పూర్తి కాకముందే కరంటు బల్బు ఆరిపోయింది.

జయమ్మ ఆందోళన మరికాస్త ఎక్కువయ్యింది.

చేతిలో నారు కయ్యల్లో కుదురుగా నిలిపి గట్టెక్కారు కూలీలు.

గట్టు మీద కూచుంటూ మళ్లీ పాటలు మొదలెట్టారు. జయమ్మ ఆవేదన గురించి అస్సలు పట్టించుకోలేదు.

ఓవర్‌లోడు వల్ల ట్రాన్స్‌ఫార్మర్‌లో ఫీజులు కాలిపోయాయి. చుట్టుపట్ల మగాళ్లతో బాటు తన మగడూ వెళ్లాడు ఫీజులు తగిలించేందుకు. బల్బు వెలగగానే స్టార్టర్ వద్ద మనిషి లేకపోవటం గుర్తొచ్చి కిందామీదా పడుతూ పరుగెత్తింది జయమ్మ. స్విచ్ నొక్కి మోటార్ రన్ జేసి వచ్చింది.

ట్రాన్స్‌ఫార్మర్ వద్దకెళ్లిన మొగుని తెలివితక్కువతనం పట్ల మండిపడింది.

ఎవరోకరు ఫీజులు తగిలిస్తారుగదా! కనిపెట్టుకొని వుండి స్విచ్ నొక్కితే ఒక్క కయ్య అయినా జమాయించి పారుతుంది గదా!

మొగుని చేతగానితనానికి తోడు కూలీల నిర్లక్ష్యం ఆమెకు భరించరానిదిగా వుంది.

తను టెన్షన్ అనుభవిస్తోంటే, వాళ్లు ఆనందంగా పాటలు పాడుకొంటూ గడపటం చింతకాయ కొరికినట్లుగా వుంది.

'ఊరిబైటి యిండ్లల్లో వాళ్లను కూలికి పిల్చటమే తప్పు'నుకొంది.

'వాళ్లకు కడుపుకింత తిండి, పంటి కింద వక్క పలుకు వుంటేచాలు - దేశంలోని పాటలన్నీ నాలుక మీదే.'

మడవ వద్దకొచ్చిన మొగుని మీద గయ్‌మని లేచింది. పాటపాడే కూలీల గొంతుకల మీద ఊరకే నూరసాగింది.

పాటవల్ల వాళ్లు పొందే ఆనందం ఆమెకు అరగకుండా వుంది.

తన అహాన్ని గాయం చేసేవాళ్ల గేయం ఆమెకు కంటగింపయ్యింది.

సణుగుడు ఎక్కువైంది.

పాట సైతం మధ్యమధ్య తునకలయ్యేలా గొణుగుడు స్థాయిని పెంచింది.

ఆమె నిరసనతో తమకు సంబంధంలేనట్లుగా చాలాసేపు నిర్లక్ష్యంగా ప్రవర్తించారు వాళ్లు.

చివరకు విషయం పూర్తిగా అర్థమై ఆమెకేసి వింతగా చూశారు... కొత్తగా చూశారు... బాధగా చూశారు... కసిగా చూశారు...

మరికొంతసేపటికి పాడుతున్న వాళ్ల గొంతులు కాస్తా మూగవోయాయి.

నాటు మాత్రం సాగుతూ వుంది.

వాళ్ల మీద తనేదో విజయం సాధించినట్లుగా అనుభూతి కలిగింది జయమ్మకు.

పాటలేని నాటు ఆమెక్కొంత గర్వాన్ని కూడా కలిగించింది.

చేనినిండా పరచుకొన్న నిశ్శబ్దం తన తలకెత్తిన కిరీటంలా భావనకొచ్చింది.

'ఇండ్లలో వాళ్ల నోళ్లు మూయించింది బహుశా తనొక్కతేనేమో!'

ఆమె భావ ప్రకంపనలతో సంబంధం లేకుండా మరోసారి కరంటు పోవటం, రావటం జరిగింది.

పాటలేని నాటు నడుస్తూనే వుంది.

మడవగట్టే మొగోడికి మాత్రం యిది కొంత అసహజంగా తోచింది.

నాటులో ఏదో లయ తప్పినట్లుగా అనిపించింది. మరేదో యిష్టంలేనితనం.

నాటు మునుపటిలా సక్రమంగా పడటంలేదు.

ఒక్కోచోట మెండుగా, మరోచోట పలుచగా... ఎగుడుదిగుడులుగా వుంది... కొంత అస్తవ్యస్తంగా వుంది.

అక్కడక్కడా పోతునారు మర్చిపోవటం కూడా జరుగుతోంది. జయమ్మ 'గయ్' మంది.

వాళ్ల పరధ్యానం మీద మండిపడింది.

వాళ్ల తప్పుల్ని పట్టించుకోని మొగుని మీద విరుచుకుపడింది.

జయమ్మ ఎంతగా తప్పుల్ని వెదకి చూపినా అవే పొరబాట్లని పునరావృతం చేస్తున్నారు వాళ్లు.

ఆమె కేకలేసింది... తిట్టింది.

వాళ్లు సమాధానం ఇవ్వలేదు.

పొరబాట్లని వదల్లేదు.

జయమ్మ నోరు మరింత పెరిగింది.

తట్టుకోలేకపోయింది కమలమ్మ. "మేమేమో బాగానే నాట్లేస్సాండం. మా నాటులో వారా రాలేదు. నీ సూపుల్లోనే వొచ్చింది," చెప్పింది కరుగ్గా.

"మా సేతయ్యేది యింతే తల్లీ!" దీవనమ్మ చెప్పింది.

అదంతా తన్ను లెక్కజేయనితనంగానే నిర్ణయించుకొంది జయమ్మ. వాళ్ల చేత ఎట్లా పన్జేయించుకోవాలో తెలిసి రాలేదు.

చాలాసేపు గొణుగుళ్లతోనే గడిపింది.

తర్వాత తనూ నోరు మూసికొంది.

ఎండాకాలపు మధ్యాహ్నాల్ని గుర్తుజేస్తూ వుంది అక్కడి నిశ్శబ్ద వాతావరణం. ఆ మౌనాన్ని భరించలేక పోతున్నాడు మడవ మనిషి.

ఏదో పోగొట్టుకొన్నట్లుగా వుంది అతనికి. కూలీల మీద తన భార్య పెత్తనం చూపే పద్ధతి నచ్చలేదు.

తనేమీ చెప్పలేని నిస్సహాయస్థితి.

వాళ్లకు మూగతనం అంటించి ఆమె పొందే తృప్తి అర్థమైంది. కరంటు మీది కసి రూపుమార్చుకొంది.

"ఒక్క గంట కరంటు కోసం స్టార్టర్ వద్ద సాయంత్రం దాకా అయినా గొంతుక్కూచుని నిరీక్షించే ఓపిక ఉన్నపుడే వ్యవసాయం జోలికి రావాలి." నిస్తేజంగా చూస్తుండిపోయాడు.

అంతలో అటుగా వచ్చింది పక్క చేలో గడ్డి పెరుక్కొంటూ వున్న వెంకటమ్మ.

"యాందెండ్రా! పాటల్లేకుండా నాడ్తాండ్రు... పైరు మూగబోతదండ్రా!" అంది.

"పాట పాడండ్రే!" అంటూ కూలీల్ని ఎగదోసింది.

"యీయమ్మకు మూగిపిల్లోల్లంటేనే యిట్ట మంటలే..." మేరెమ్మ చెప్పింది.

చివుక్కున తలెత్తి చూసింది జయమ్మ.

"నలుగుబెట్టేప్పుడు పదమన్నా పాడించుకొన్నెవా లేదా పిల్లా? కడుపుతో వుండావు జాగర్త," వెంకటమ్మ ఎకసక్కెంగా అంది.

"సాల్లే నీ సంబడం," గొణుక్కొంది జయమ్మ. అప్రయత్నంగానే చేత్తో కడుపు తడువుకొంది.

ఎన్ని క్షేత్రాలు తిరిగిందనీ! ఎన్ని తీర్థాల్లో మునిగిందనీ! ఎన్నేళ్లపాటు ఏడ్చిందనీ! యీ కడుపుకోసం.

వెంకటమ్మ వెళ్లిపోయిందిగాని పాట మొదలవలేదు.

నాటు సక్రమంగా పడటంలేదు.

వాళ్ల శరీరమంతా ఏదో మదపుతనం ఆవరించుకొన్నట్లుగా అనిపించింది జయమ్మకు.

తను గొణిగినా, తిట్టినా లెక్కజేసేట్టు లేరు. వాళ్ల నాటులో ఏదో సహజత్వం కనుమరుగయ్యింది.

మరేదో లయ లోపించింది.

చేత చిన్న చక్రాన్ని దొర్లించుకొంటూ అలసట తెలీకుండా పరువెత్తే పసిపిల్లాడిలా సాగాల్సింది నాటు. ఊతకర్రలేని ముసలి నడకలా వుంది.

తల పట్టుక్కూచుండిపోయింది ఆమె.

కొంతసేపటికి ఎక్కడిదో సన్నని రాగం విన్పించి అటుకేసి చూసింది.

సన్నసన్నగా కూనిరాగం తీస్తున్నాడు తన మగడు.

కూలీలకు సైగ జేస్తున్నాడు గొంతు కలపమని.

కపిలదోలే చిన్నవాడా! కాపోల్ల కుర్రవాడా!
గాపతాడు వదలిపెట్టబ్బీ! నా గుండెకేసిన
చూపుగాలం వూడబెరుకబ్బీ!

పార మడవలో వదలి లయగా చిటుకేస్తూ పాడుతున్నాడు.

అతనికేసి ఆశ్చర్యంగా చూశారు కూలీలంతా.

వాళ్ల చేతుల్లోని నారు సైతం తల నిక్కబెట్టింది వింతగా.

అతను రెండు చరణాలు కూడా పూర్తి జేయక ముందే ఆగలేక గొంతు కలిపింది విశ్రాంతి.

బారిగుంతకు తీరికుండదు.
మొరపుచేనికి దప్పికారదు.
గాదెనిండే కాలమెపుడబ్బీ?
నా వలపు పంట
ఓదెలేసే మూర్తమెపుడబ్బీ?

నీళ్ల తడిసోకి పచ్చనవుతోన్న వాడిన పైరులా కూలీల్లో క్రమంగా హుషారు వచ్చింది.

పాట పూర్తయ్యేసరికి అందరూ సర్దుబాటయ్యారు. పాట వెంట మరో పాట ఉరకలేసింది.

చేతివాటం కూడా మెరుగయ్యింది. నాటు క్రమబద్ధంగా పడుతున్నట్లే తోచింది జయమ్మకు.

పాటలు పాడుతుంటేనే వాళ్లు సక్రమంగా పని చేస్తారనే విషయం ఆమెక్కూడా అర్థమైంది. తనపైన వాళ్లు విజయం సాధించారు.

తమ పట్టు నిలబెట్టుకొన్నారు.

వాళ్ల ఆనందానికీ, దాన్ని వ్యక్తం చేసే గొంతుక్కీ అడ్డుపడే శక్తిని తననుండి లాగేశారు. ఏది ఏమయితేనేం? సక్రమంగా పని జరుగుతూ వుంది.

అది చాలనుకొంది ఆమె.

మొగునికేసి చూపింది. అతని మొహంలో ఏదో ఆనందం. నిజంగానే అతనికి చాలా సంతోషంగా వుంది.

ఆమెలో కనిపిస్తూ వున్న మార్పు ఉల్లాసాన్ని కలిగిస్తూ వుంది.

ఇప్పుడు నాటు కూడా పాటలా సాగుతూ వుంది. పచ్చపచ్చగా వయ్యారాలు పోతూ వుంది.

యజమానురాలు తమను ఎంతటి మానసిక వ్యథకు గురిజేసినా, అంతా మర్చిపోయి పాటలై కరగుతూ వున్న కూలీల్ని చూసి అబ్బురపడ్డాడు అతను.

వాళ్ల ప్రకృతే అంత.

బాధల్లోనూ పాడుతుంటారు.

సంతోషంలోనూ పాడుతుంటారు.

ఆకలిని సైతం పాటల్లోనో, తమాషా మాటల్లోనో మరచిపోయి బతుకుతూ వుంటారు. వాళ్ల వొళ్లంతా పాటలే.

ఎక్కడ తాకినా పాటే విన్పిస్తుంది.

“ఇన్ని పాటలు మీకెట్లావొచ్చు? యాడ నేర్చుకొన్నేరు?” అడిగాడు వాళ్లకేసి ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ. ఈ ప్రశ్న తనలో చాలారోజులుగా నలుగుతూ వుంది.

తమ ఆడాళ్లకు అందని ఇంత పదాల సంపద వీళ్లకెట్లా అబ్బిందో? ఎక్కడివో ఈ పాటలన్నీ? ఎవరివో?

మునంలోంచి నిటారుగా నిల్చుంది దీవనమ్మ.

“యీ పాటలన్నీ మీవే...” చెప్పింది.

ఆమె చేతిలోని సొద్దనారు వయ్యారాలు పోతూ వుంది. నొసలు ముడేసి చూశాడు ఆమెకేసి.

“పాటలన్నీ బండినిండా పోసుకొని మీరు తోలకపోతా వుంటే బండి మా యిండ్ల ముందు వాటుబడింది. మేం పరుగెత్తుకొంటా వొచ్చి అందినకాడికి పాటలేరుకొని కొంగులో పోసక పొయ్యినం...” నవ్వుతూ చెప్పి మరో పాట అందుకొంది.

జయమ్మ కూడా వింతగా చూసింది వాళ్లకేసి. పాటల్ని బండిలో పోసుకపోవటం, బండి వాటుబడటం, వాళ్లొచ్చి పాటల్ని ఏరుకోవటం... అంతా అయోమయంగా తోచింది.

అతనిక్కూడా యీ పిట్టకథ అంత సులభంగా అర్థం కాలేదు.

వ్యవసాయిక జీవితపు మూలాల్లోకి తొలుచుకొంటూపోతేగాని తెలిసిరాలేదు.

రాత్రి భోంచేసిన తర్వాత ఆలుమగలిద్దరూ సుదీర్ఘమైన చర్చకు దిగితేగాని ‘పాటల బండి’ సంగతి ఓ కొలిక్కి రాలేదు.

నిజమే.

తమ పాటల్ని వీళ్లు దోచుకున్నారు. పాటల బండిని వాటుబడేలా చేసి మరీ తస్కరించారు.

మట్టిలో పొర్లాడే రైతుదనం నుంచి గట్టుమీద కూచుని అజమాయిషీ చేసే రెడ్డిరికపు దశకేసి పయనించే తాము - తమకక్కరలేని శ్రమ సౌందర్యపు పాటల్ని బండికెత్తి దూరంగా తోలుతూ వుంటే వాళ్లు కాజేశారు.

పనీపాటా ఒకే ఆత్మస్వరూపంగా భావించే అద్వైతానంద స్థితికి వాళ్లు చేరుకొంటూ వుంటే- పాటను వేరుచేసినపుడే స్వచ్ఛమైన పని అవతరిస్తుందన్న మేధావితనానికి తామిప్పుడు దగ్గరవుతున్నారు. వాస్తవంగానే తాము పాటలబండిని వాటేసుకొన్నారు.

వాళ్లొచ్చి పాటల్ని కొంగులో పోసుకుపోతోంటే వాళ్లని అమాయకుల్నిలా చూశారు.

ఇప్పుడర్థమవుతూ వుంది- ఎవరు అమాయకులో? ఎవరు పిచ్చివారో?
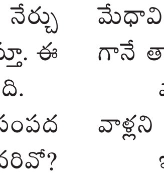
వార్త ఆదివారం, 21 అక్టోబరు 2001